

Arkeologi i Norge – etikk, politikk og butikk

Arkeologi i offentligheten

9.–11. november 2006
Blindern, Oslo

Arkeologifaget er formet både av underliggende politiske ideer og strømninger, og av konkrete politiske grep og er i økende grad blitt en synlig del av den moderne offentligheten. Hva slags materiale er det etisk forsvarlig å grave i, hvor langt skal man strekke seg for å skaffe spennende empiri til sin forskning. Arkeologisk kunnskap og praksis – og ikke minst arkeologisk materiale – er grunnlag for flere typer næringsvirksomhet, både i offentlig og privat regi. Kulturminner er en stor utgiftspost for mange entreprenører. Men hva med inntektene? Hvor store er de? Hva skal landsdelsmusenes framtidige rolle være og går det an å tjene penger på kulturminner og kulturminnevern? Årsmøtekonferansen 2006 ønsker å sette fokus på noen utfordringer for faget ved det å være en del av og å forholde seg til offentligheten. Stikkordene er; etikk, politikk og butikk.

Arkeologi i Norge - Etikk, politikk og butikk

Arkeologifaget har alltid bidratt til den offentlige debatten og har speilet sin samtid, om enn oftest implisitt og ubevisst fra arkeologenes side. De senere årene har flere større forskningsarbeider gitt oss større kunnskap om og erkjennelse av hvordan faget har deltatt – og deltar - i politikk og samfunnsforming. De fleste arkeologene i Norge har i dag sitt virke i andre sektorer enn museene og universitetene; de arbeider innenfor offentlig forvaltning og offentlig eller privat tjenesteyting og næringsdrift, og i media. Årsmøtekonferansen 2006 ønsker å sette fokus på noen utfordringer for faget ved det å være en del av og å forholde seg til offentligheten. Stikkordene er; etikk, politikk, butikk.

Etikk i arkeologisk praksis er i ferd med å bli et sentralt tema på store, internasjonale konferanser, og det er utarbeidet etiske retningslinjer for arkeologer i flere land. Dette er noe også arkeologer i Norge bør drøfte i et bredt forum som NAMs årskonferanse. Kan vår praksis med å grave ut, fjerne, konservere, stille ut, beskrive og tolke fortidig materiale stå i konflikt med det utgravde materialets meningsinnhold, eller strider våre metoder med andre gruppers forståelser på en slik måte at de andres synspunkt må tas hensyn til?

Arkeologifaget er formet både av underliggende politiske ideer og strømninger, og av konkrete politiske grep. Forskningshistoriske analyser viser hvordan forestillinger om fortida er formet av rådende politiske tanker i forskernes samtid. Dagens forvaltningsstruktur, med ansvarsfelt fordelt på landsdelsmuseene, fylkeskommunene og Sametinget, er resultat av politiske vedtak. Hvordan forhandles og konkretiseres samspillet mellom politikkkutforming og fag i dag? Kan utøvelse av arkeologifaget skilles fra politikk, og er det ønskelig å trekke opp et slikt skille?

Arkeologisk kunnskap og praksis – og ikke minst arkeologisk materiale – er grunnlag for flere typer næringsvirksomhet, både i offentlig og privat regi. Konsekvensutredninger og befaringer i forbindelse med planarbeid og museums-/opplevessessentervirksomhet er kanskje de mest nærliggende eksemplene, men arkeologi er også en stor underholdningsartikkel i media og gir grunnlag for turisme. Hvordan ønsker vi å presentere nye funn? Hva er det vi ønsker å formidle om fortida?

Torsdag 9. november

Helga Engs hus, auditorium 1

10.00-11.30 Registrering, åpning, årsmøte

10.00-10.50 Registrering og kaffe

10.50-11.00 Åpning av NAM 2006

11.00-11.30 Årsmøtet

- orientering ved styret/arr. komité
- valg av nytt styremedlem
- årsmøtesaker

11.30-15.15 Resultatbørs og lunsj

11.30-12.30 **KHM**

Kathrine Stene, Gråfjell

Lars Erik Gjerpe, E18 Vestfold

Christian Rødsrud, vikingtidsgraver langs E6 Østfold

Wenche Helliksen, bosetningsspor Østlandet

Jan Henning Larsen, jernvinna på Filefjell

12.30-13.00 Lunsj

13.00-13.25 **Tromsø museum ved Keth Lind**

- Tverrlandet, Bodø kommune, Nordland fylke – ny trasè for E17 - funn fra mesolittikum og yngre steinalder samt strukturer og gjenstandsfunn fra folkevandringstid.
- Leinavatn/Altevatn, Bardu kommune, Troms fylke – erosjonsområde i forbindelse med vassdragsregulering – boplasser fra yngre steinalder og tidlig metalltid.
- Melkøyprosjektet – ny utstilling "Ilden i sentrum"

13.25-13.50 **Arkeologisk museum i Stavanger ved Helge Sørheim**

- RV 44 - omkjøringsveg Kleppekrossen
- Tastarusta
- Avaldsnes

13.50-14.05 Beinstrekk

14.05-14.25 **Norsk sjøfartsmuseum ved Jostein Gundersen**

14.25-14.50 **Bergen museum ved Live Johannessen**

- Osnes, Ulstein kommune, Møre og Romsdal. Fossile åkre og bosetningsspor fra eldre jernalder
- Trovund-Teigen, Høyanger kommune, Sogn og Fjordane. Fossile åkre og dyrkningsspor
- RV 13, Granvin k., Hordland. Bosetningsspor fra bronsealder/jernalder
- Gardsbøen, Naustdal k, Sogn og Fjordane. På sporet av en storgård fra eldre jernalder i Sunnfjord?

14.50-15.15 **NTNU**

15.15-15.30 **NIKU ved Lise-Marie Bye Johansen**, Senketunnelen, Sørenga

15.30-16.00 Forflytning til Sophus Lies auditorium

Ciabatta og kaffe i foajeen til Sophus Lies auditorium

Sesjon 1

Arkeologi som kulturindustri

Sophus Lies auditorium

Sesjonsleder Knut Paasche

Kulturminner har blitt god butikk. Borgund stavkirke genererer angivelig turistinntekter på 80 millioner kroner i året. Det er omforent politikk at kulturminner og kulturlandskap skal selge det meste; nasjonen, bygde-Norge, fylker og tettsteder. I høst plukker Riksantikvaren ut opptil 7 nye fyrårnsprosjekter i forbindelse med verdiskapingsprogrammet – "...de gode prosjektene der kulturarven vår skal være en viktig del av samfunnsutviklingen." Hva skjer i møtet mellom næringsinteresser og fagfolk? Er det slik at arkeologene river seg i håret, mens kremmerne gnir seg i hendene.

Er det kanskje omvendt? Finnes det eksempler på prosjekter hvor fag og forretning forenes til felles fryd? Profesjonalisering, design, merkevarebygging og destinasjonsutvikling er stikkordene for den nye kulturismen. Hvordan opplever lokalbefolkningen dette møtet – får de delta på festen?

16.00-16.10 **Knut Paasche**, mag.art, UiO. Innledning ved sesjonsleder
16.10-16.30 **Jostein Løvdal**, seksjonssjef Riksantikvaren. Verdiskapingsprogrammet
16.30-16.50 **Katrina Rønningen**, Dr. polit. i geografi, Norsk senter for Bygdeforskning, NTNU. Kulturlandskap mellom turisme og jordbruk
16.50-17.00 Beinstrekk
17.00-17.20 **Hans Christian Søborg**, konservator Alta Museum. Turisme og verdensarv
17.20-17.40 **Marit Johansson**, master IAKH, UiO. Kulturminnevern - men til hvilken pris?
17.40-17.55 Diskusjon

18.00 For de som ikke skal innom hotellet er det Pub i Blindernveien 11
20.00 Nicolay-kveld m/ pizza arrangert av arkeologistudentenes festforening i Blindernveien 11 (100,-). Pizza serveres kl. 20.00
Urpremiere på filmen "Prisen å betale" av Hybris Productions fra IAKH.
Drikke kan kjøpes i baren til hyggelige priser

Fredag 10. november

Helga Engs hus, auditorium 1

Sesjon 2

Kraft og kultur – et fjelleventyr?

Sesjonsleder Keth Lind

Kulturminner er en stor utgiftspost for mange entreprenører. Nå kan det endelig bli mulig å kjøpe seg fri. Et kulturminnefond knyttet til kraft og konsesjonsfornyelse er under etablering – det kan bli stort. Selskapene betaler i forhold til størrelse. Er det slik at de slipper unna brysomme arkeologer når de betaler – og til hvilken pris? Nå kan arkeologene få sin del av kaken bakt av høye strømpriser og kraftkrise. Men går kulturminnene i høyfjellet likevel fløyten? Problemstillingen har blitt aktualisert de senere årene i forbindelse med at kraftselskapene skal fornye og revidere sine konsesjoner. For 10 år siden viste undersøkelser i Fløyrlivassdraget det store potensialet for funn i utvaskingssonen. På Tyin og i Nummedalsvassdraget skar det seg mellom arkeologer og utbyggere. Hvordan har det gått på Aursjøen? Hvordan bruke 200-300 millioner på en god måte, og hvem skal forvalte pengene?

09.00-09.10 **Keth Lind**, førstekonsulent Tromsø museum, UiTø. Innledning ved sesjonsleder
09.10-09.35 Film: Et fjelleventyr, reklamefilm for Atlas Copco, 1960. Et gjensyn med Anders Hagen, den unge Irmelin Martens, en rekke studenter og vassdragsutbyggingens barndom
09.35-09.55 **Kristine Johansen**, spesialrådgiver Riksantikvaren. Avlat og konsesjonsfornyelse
09.55-10.15 **Sveinung Bang-Andersen**, førstekonservator AmS. Kaos og kontroll - tilstanden til steinalderboplasser i reguleringsmagasiner i Sørvest-Norge
10.15-10.30 Beinstrekk
10.30-10.50 **Jan Gaute Bjerke**, Leder for driftssamarbeid Numedal, Statskraft. Kraftutbygging, konsesjon og kulturminnevern
10.50-11.10 **Espen Finstad**, konservator Oppland fylkeskommune. Dypdykk i Aursjøen
11.10-11.25 Diskusjon
11.25-11.30 Overraskelse - prisutdeling
11.30-12.15 Lunsj

Sesjon 3

Arkeologi og etikk – et spørsmål om grenser

Sesjonsleder Ericka Engelstad

Hva slags materiale er det etisk forsvarlig å grave i, hvor langt strekker vi oss for å skaffe spennende empiri til forskningen og gode plott til utstillinger? I Lund stilte man ut hodeskaller fra middelalderen koblet med navn på byens borgere. Hvor langt er man villig til å gå, og hvor langt har man gått. Etterpåklokskap og vår tids verdier på samme alter; hvor går grensene for hva som er politisk korrekt og hva som er grenseoverskridende synder mot fortiden. Kriminell handel med kulturminner er et økende problem over hele verden. Er det da greit å forske på materiale man ikke kjenner opphavet til? Og hva skjer når man tar tak i etikken. Blir det spetakkel?

12.15-12.25 **Ericka Engelstad**, professor institutt for arkeologi UiTø. Innledning ved sesjonsleder

12.25-12.45 **Staffan Lunden**, doktorand Göteborgs Universitet. Forskerverdenens bidrag til gravplyndring

12.45-13.05 **Kirsten Juhl**, stipendiat Universitetet i Stavanger. Å grave massegraver i Bosnia

13.05-13.20 Beinstrekk

13.20-13.40 **Neil Price**, førsteamanuensis IAKH, UiO. The pity of things: negotiating the Holocaust in archaeology and art

13.40-14.00 **Cathrine Baglo**, stipendiat Tromsø Museum, UiTø. Samer på utstilling

14.00-14.15 Diskusjon

14.15-14.45 Kaffe og ciabatta

Sesjon 4

Arkeologi som kulturindustri – kunnskap for fellesskapet?

Sesjonsleder Brit Solli

Roganutvalgets utredning "Kunnskap for fellesskapet – Universitetsmuseenes utfordringer" (NOU 2006:8) er en brannfakkel som ennå ikke har tatt fyr, men som de arkeologiske miljøene må ta på stort alvor. Begrepet "Randsonvirksomhet" står sentralt og innebærer virksomhet som drives ved siden av ordinær forsknings- og undervisningsvirksomhet ved Universitetene. Mange forskere blir skremt av ordet fordi det dreier seg om eksternt finansiert forskning, utredningsarbeid, undervisning og konsulentvirksomhet samt andre typer inntektsbringende virksomhet. Skal museene på sikt miste sin grunnbevilgning og tvinges inn i et rotterace à la Rokkan-senteret i Bergen, eller blir de reddet av inntektene fra den lovdelegerte virksomheten? Vil dette kanskje heller føre til en positiv revitalisering av et størknet miljø, og en bredere kontakt mellom forskere, formidlere og publikum og hva vil skje med den arkeologiske forskningen? Er det bare i instituttsektoren det skal forskes, med de begrensede midlene og de få stillingene som finnes der, og hva skal landsdelsmuseenes framtidig rolle være?

14.45-14.55 **Brit Solli**, professor KHM, UiO. Innledning ved sesjonsleder

14.55-15.15 **Håkon Glørstad**, postdoktor KHM, UiO. Kulturindustri og Roganutvalget

15.15-15.35 **Bjarne Rogan**, professor og dekan, UiO. Tanker om framtidens Universitetsmuseer

15.35-15.45 Beinstrekk

15.45-16.05 **Carsten Paludan-Müller**, adm. dir. NIKU. Arkeologi på anbud og NIKU som oppdragsvirksomhet

16.05-16.25 **Marit Hauan**, museumsleder Tromsø Museum, UiTø. Randsonvirksomhet?

16.25 Diskusjon

17.00 Avslutning av årsmøtekonferansen

19.30 Festmiddag Villa Krusesgate

Trerettersmiddag i sjarmerende Villa Krusesgate på Frogner. Etter maten blir det dans til

The Bogalousa Jazzband med røtter i Oldsaksamlingen og under ledelse av Svein Wiik.

Lørdag 11. november

11.00–15.00 Ekskursjon - Oslo tett på sjøen

Ekskursjon med buss til Akershus festning, Sørenga og Vikingskipshuset (150,-)

- På Akershus vil vi bli tatt med bak "lukkede dører" av Harald Moberg, museumslektor ved Forsvarsmuseet og konservator ved Akershus slott
- På Sørenga inviterer Petter Molaug og Lise-Marie Bye Johansen oss inn på undersøkelsesområdet for senketunnelen hvor vi får se og høre om nye funn
- På Vikingskipshuset vil Knut Paasche gi oss en omvisning og fortelle om det nye Osebergprosjektet ved KHM

Detaljert program for ekskursjonen vil bli lagt ut på NAMs hjemmesider 14 dager før NAM

Økonomisk støtte:

NAM-styret takker for økonomisk støtte fra følgende institusjoner:

Vestfold fylkeskommune

Vest-Agder fylkeskommune

UiTø, Institutt for arkeologi

UiO, Institutt for arkeologi, kunsthistorie og konservering, IAKH

NIKU

NTNU, Vitenskapsmuseet

Telemark fylkeskommune

UiB, Arkeologisk institutt

Arrangementskomité i Oslo:

Line Bårdseng (leder), Statens kulturhistoriske eiendommer/ Fornyings- og administrasjonsdepartementet

Charlotte Melsom, Norsk Sjøfartsmuseum

Magne Samdal, Kulturhistorisk Museum

Christian Rødsrud, Kulturhistorisk Museum

Mari Østmo Kulturhistorisk Museum

Julie Lund, IAKH

Frode Pilskog, Akershus fylkeskommune

Lise-Marie Bye Johansen, NIKU

Programkomité: NAM-styret

Frode Iversen

Trude Aga Brun

John Olsen

Unn Pedersen